

■ Statsvetenskapliga förbundet

FÖRBUNDSREDAKTÖR: MAGNUS ERLANDSSON

Förbundsredaktören har ordet

Förvaltningsforskare, men säkert även andra akademiker, praktiker och samhällsintrasserade medborgare, förvånas ofta över politikerns (och deras närmaste tjänstemäns) uppfinningsrikedom i fråga om att styra och utvärdera sin förvaltning. Grovt sett kan modellerna för förvaltningsstyrning föras till antingen detaljstyrning, med litet manöverutrymme för förvaltningen och svagt politiskt intresse för utvärdering, eller till målstyrning med större manöverutrymme för förvaltningen och starkt politiskt intresse för utvärdering. De flesta förvaltningspolitiska system kombinerar inslag från bägge dessa ideal. Och kombinationsvalen är konsekvensrika – inte bara för förvaltningsforskare.

Kvalitet på högskolorna

Regeringen uppmanade för ett par år sedan Högskoleverket att ta fram ett system för kvalitetsutvärdering av landets högskoleutbildningar. Det är nu sjösatt och från och med årsskiftet ska Högskoleverket bedöma samtliga svenska högskoleutbildningars *resultat*. Resultat i högre utbildning är inte alldeles enkelt att mäta, ett problem som Högskoleverket löst genom

att definiera *resultat* som ”i vilken utsträckning studenternas faktiska studieresultat motsvarar de förväntade studieresultaten”¹. De *förväntade studieresultaten* finns enligt Högskoleverket uttryckta i den så kallade examensbeskrivningen som gäller för den aktuella utbildningen, listade i bilaga 2 i Högskoleförordningen (1993:100). Målen är där uppdelade i en för lärare och elever nu välkänd triptyk: kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt. Så här lyder förordningstexten:

”För kandidatexamen skall studenten

- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor
- visa förmåga att söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information i en problemställning samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer, att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom givna tidsramar, att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information,

1. <http://www.hsv.se/kvalitet/utvardering/4.7b18d0f311f4a3995d57ffe3709.html>, per den 16 juni 2011.

Har du synpunkter på förbundssidan eller vill lämna bidrag är du välkommen att kontakta förbundsredaktören via e-post Magnus.Erlandsson@score.su.se eller telefon: 0708-954500.

problem och lösningar i dialog med olika grupper, och visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser

- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhällliga och etiska aspekter, visa insikt om kunskapens roll i samhället och om människors ansvar för hur den används, och visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.”¹

Uppsatsläsning en masse

De *faktiska studieresultaten* hoppas Högskoleverket kunna fånga genom att granska studenternas självständiga arbeten, utvalda genom slumpvisa stickprov, 5-24 arbeten per utbildning. Den här räkneövningen är lite skakig, men låt säga att varje utbildningsområde (ca 150 stycken) finns representerat på fem olika institutioner och att från varje institution ska tio självständiga arbeten granskas – då skulle det betyda att hela 7500 uppsatser ska läsas och bedömas under de följande tre åren (alla utbildningar ska vara bedömda till utgången av 2013). Ta den siffran med en nypa salt – klart är ändå att ett administrativt monster krävs för att hantera denna totalutvärdering: med, som det heter på Högskoleverkets hemsida, webbmöten, samrådsmöten, upptaktsmöten, bedömarrekrytering, bedömarutbildning, pilottestning och metodutveckling. Dessutom är de självständiga arbetena inte de enda bedömningsgrunderna, till dessa läggs även enkäter till tidigare studenter, institutionernas självvärderingar – och platsbe-

sök (750 stycken med kaffe och kaka, om min räkneövning håller streck)!

Resultatet av resultatet

De institutioner och utbildningar som i slutändan får betyget ”mycket hög kvalitet” kan bli föremål för en belöning, en ”kvalitetspeng”, medan de som visat ”bristande kvalitet” kan få antingen indraget examenstillstånd eller minskade resurser – enligt principen att de som är bäst ska få möjlighet att dra ifrån och de som är sämst aldrig ska få resurser nog att komma ifatt. Det här strider kanske mot någras fördelningspolitiska uppfattning om rättvisa och likvärdighet, men med motsatt princip, att medel skulle omfördelas från hög- till lågpresterande, finns risken (menar konstruktörerna, åtminstone implicit) att de bästa istället skulle anstränga sig för att försämlra sina resultat.

Uppsatsläsning en masse

Alla målen i förordningen ovan kanske inte förväntas vara uppfyllda i en och samma uppsats, men så snart en granskare blir selektiv måste ju alla andra granskare också bli det, för jämförbarhetens skull. Och åtminstone min uppfattning av kandidatuppsatser är att de är lite som fingeravtryck, ingen är den andra lik. Jag har också sett uppsatser som uppfyller nära alla kriterier i förordningen, men som av andra skäl fått ett lågt betyg – och tvärtom. Utvärderingen har säkert fått många institutioner att tänka till kring kvalitet på utbildning och uppsatser. Men risken är att man nu stirrar sig blind på (den ju egentligen strömlinjeformande) förordningen och uppmanar studenterna att hellre skriva texter där punkterna är avprickade än att visa sin skapande begåv-

1. Högskoleförordning (1993:100), bilaga 2.

ning – större, alltså, att tänka rätt i boxen än fritt utanför den.

Fri och ofri skolmarknad i England

Även om Högskoleverket (till exempel i sitt yttrande över senaste långtidsutredningen¹) ibland säger att det samhällsekonomiska nyttoperspektivet behöver kompletteras med andra värden när utbildningssystem utvärderas, är vi nog många på universitet och högskola som har känslan av att just det *samhällsekonomiska nyttoperspektivet* får ett allt större genomslag i politik för och i utvärdering av utbildning. Den känslan är nog än starkare i England, där koalitionsregeringen till högljudda protester drivit igenom höjda universitetsavgifter (en termin på Cambridge kostar nu över 200 000 kr) och kraftigt sänkta basanslag för samhällsvetenskap och humaniora. De engelska politikernas säregna mix av detalj- och målstyrning i utbildningspolitiken illustreras av att man där försöker skapa ett slags fri marknad för högre utbildning, samtidigt som man inte drar sig för att ingripa i denna marknad – det kommer till exempel inte vara tillåtet för alla universitet att höja sina avgifter, och den engelska regeringen har luftat planer på att inrätta en ny, mäktig organisation med befogenheter att finansiera och konstruera särskilda utbildningar, stänga institutioner som inte lever upp till målen (om till exempel hur många avhopp som ska tillåtas på en utbildning) och hantera studenters klagomål.²

1. <http://www.hsv.se/download/18.27d86368130216405a680002741/13-1948-11-yttrande-langtidsutr.pdf>, per den 16 juni 2011.
2. Pears, I (2011), *After Bronne*, i London Review of Books, Vol 33, No 6, 17 mars 2011, (<http://www.lrb.co.uk/v33/n06/contents>).

Forskningens nytta

Det heter nu också att vid fördelning av engelska forskningsmedel ska forskningens konsekvenser och nytta för samhället spela roll (man är så precis att man säger att en femtedel av varje individuell anslagsgranskning ska vikas åt det sökta arbetets ”impact”). Kritiker tror detta framgent kommer leda till att bara nyttan för näringslivet och de just då sittande politikerna kommer att vägas in – och då ligger samhällsvetenskaperna och humaniora risigt till. För den engelska statvetarartikelns samhällsnytta är säkert lika svårsmätt som resultatet på den svenska kandidatuppsatsen.

That the importance of the humanities cannot be registered on a spreadsheet shows the limitations of spreadsheets, not of the disciplines being measured.³

MAGNUS ERLANDSSON

Konferenser

Statsvetenskapliga förbundets årsmöte i Umeå

”När statsvetenskapliga förbundet bildades 1970 var tanken bland annat att främja samarbete mellan statsvetare från olika institutioner i landet, att verka för en kritisk analys av statsvetenskapens mål och medel och av ämnets roll och uppgifter i samhället samt att informera om den statsvetenskapliga forskningen.” Med den uppmaningen bjuder statsvetenskapliga insti-

3. Pears, I (2011), *After Bronne*, i London Review of Books, Vol 33, No 6, 17 mars 2011, (<http://www.lrb.co.uk/v33/n06/contents>).